

УДК 338.43:633.521

АГРОПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛЬНЯНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Тараймович І.В.

Сай В.А.

Луцький національний технічний університет

У статті містяться аналіз та оцінка основних факторів підвищення ефективності виробництва та первинної переробки льону за умови організаційно-економічної взаємодії всіх ланок від виробництва сільськогосподарської продукції до реалізації її споживачам.

The article contains analysis and assessment of the main factors increasing the efficiency of production and primary processing of flax, provided the organizational and economic interaction of all parts of the agricultural production to the realization of its customers.

Постановка проблеми

Руйнування на початку 1990-х років системи державного регулювання оптових та роздрібних цін виявилось основною причиною дезінтеграції в агропромисловому комплексі. Агропромислові комбінати та об'єднання як організаційно-правові форми підлягали примусовій реорганізації та приватизації в акціонерні товариства. Як аргументи виділення структурних підрозділів висувалися такі мотиви, як запобігання виникненню монопольного становища, а також прагнення топ-менеджерів до незалежності від структур управління і трудових колективів. Тим самим були порушені принципи не лише галузевої, але і технологічної кооперації підприємств. Виробничо-технологічна інтеграція стала втрачати своє значення через кардинальні зміни у відносинах власності. Відміна держзамовлення і відмова держави від регулювання цін дали поштовх до формування конкурентного ринку льонопродукції, але одночасно стали швидко руйнуватися внутрішньогалузеві зв'язки.

Аналіз існуючих досліджень

Процес руйнації галузі льонарства був швидкоплинним, і протягом півтора років колишні інтеграційні структури зникли або втратили свій вплив. Підприємства галузі отримали свободу, не відчуваючи ще всієї повноти відповідальності за рішення, що приймаються. Єдиним критерієм економічної ефективності господарювання став комерційний прибуток.

В результаті багато сільгоспвиробників, для яких вирощування льону було недостатньо вигідним, припинили його обробіток. Почався неконтрольований процес згорання сировинної бази льонозаводів. Виробники льоносировини стали орієнтуватися на поточний попит, не займаючись довгостроковим стратегічним плануванням нарощування об'ємів і підвищення якості продукції.

Опинившись за межами об'єднуючої структури, сільськогосподарські підприємства зіткнулися з цілим спектром ринкових ризиків, у тому числі:

– випереджаюче зростання цін на насіння, добрива, паливно-мастильні матеріали, запчастини тощо;

- коливання попиту та цін на льонотресту;
- коливання ринкової кон'юнктури на кінцеву продукцію льновиробництва;
- непередбачуваність державної політики відносно сільського господарства;
- загроза банкрутства;
- погіршення доступу до кредитних ресурсів тощо.

Ускладнювала ситуацію і відстала, неефективна технологія обробітку льону з великими затратами ручної праці, що вкупі з низькою кваліфікацією трудових ресурсів не приводило до високої врожайності льону і якості трести.

У складному положенні в період руйнування старих господарських зв'язків виявилися льонозаводи. Вони почали втрачати свою сировинну базу. Значне зношування виробничих фондів (в середньому 70 – 80%), застарілі технології переробки, відсутність оборотних коштів призвели до банкрутства майже всіх льонопереробних підприємств як на території Волинської області, так і по всій Україні.

Для того, щоб вижити, льонозаводи почали мінімізувати закупівельні ціни на тресту і відмовлятися від переробки льоносоломи, оскільки ця технологія була значно енергоємнішою, а значить, і більш затратною.

Всередині льоновиробничого комплексу його господарюючі суб'єкти ще борються за виживання і шлях порятунку галузі бачать в опануванні існуючого споживчого ринку та формуванні нових емких і надійних ринків збуту льняних тканин і виробів з них.

Тому, на даний час ми говоримо про льняний підкомплекс не як про діючий комплекс, а як про потенційну можливість його створення на базі природних та людських ресурсів, які ще є, виробничих потужностей, які забезпечують ефективну переробку традиційної для України культури льону-довгунця.

У системі заходів з підвищення ефективності льняного підкомплексу важливе місце належить не лише технологічним чинникам, але і організаційно-економічній взаємодії партнерів по технологічному ланцюгу. Підвищення ефективності взаємодії можливе шляхом інтеграції суб'єктів господарювання в єдиному технологічному ланцюзі створення кінцевої продукції льоновиробничого комплексу.

Власне, суть єдиного технологічного циклу створення товару в льоновиробничому комплексі й обумовлює необхідність чіткої організації просування продукту та координації дій учасників виробничо-економічного циклу.

Так, щоб отримати готовий виріб, треба провести напівфабрикат через всі стадії технологічного циклу створення кінцевого продукту – від посіву льону-довгунця до отримання льняної тканини і виробів з неї. На цьому шляху просування до споживчого ринку продукт кілька разів змінює свого власника, перш ніж знайде ту товарну форму, для якої він призначений. І якщо в умовах централізованої керованої господарської політики колишнього СРСР цей процес жорстко зв'язував єдиним планом виробництво і постачання за об'ємами, термінами, номенклатурі і переліку постачальників та одержувачів, то в сучасних умовах він став спонтанним. Ситуація ще більш посилилася зниженням платоспроможності населення.

Отже, отримання великої кількості і високої якості кінцевого продукту в даному технологічному процесі у вирішальній мірі залежить від функціонування сільських товаровиробників. Будуть вони зацікавлені у вирощуванні льонопродукції – буде і сировина для підприємств первинної переробки і текстильної промисловості. Саме від стабільності цієї ланки залежить міцність всього технологічного ланцюга.

Організаційно-технологічна схема взаємодії учасників створення кінцевої продукції льняного комплексу показує, що формування товарної форми відбувається, як мінімум, на п'яти виробничих рівнях, де беруть участь підприємства різних спеціалізованих напрямів:

- на першому рівні, в процесі сільськогосподарського виробництва, багатогалузеві сільські товаровиробники різних організаційно-правових форм господарювання вирощують льоносолому, готують льонотресту, а також необроблений насінневий матеріал;
- на другому рівні переробляється продукція, отримана від сільських товаровиробників: льононасінневі станції здійснюють доведення насінневого матеріалу до рівня кондиційного, підприємства первинної переробки льону випускають з льонотрести довге і коротке волокно – сировину для льонокомбінатів;
- на третьому рівні, де відбувається другий переділ сировини, льонокомбінати виробляють пряжу, грубу тканину, готові льняні тканини і вироби з них (рушники, простирадла тощо);
- на четвертому рівні, де відбувається третій переділ сировини, швацькі, трикотажні, мереживні підприємства випускають готові вироби з льняних тканин (одяг, товари народного вжитку);
- на п'ятому рівні здійснюється задоволення споживчого попиту на вироблені товари за допомогою участі підприємств торгівлі різних форм власності.

Буде доречним підкреслити, що, не дивлячись на наявні проблеми в льняному підкомплексі, льон як сільськогосподарська культура виступає одним з чинників формування економічної безпеки держави.

По-перше, з виробничої позиції льон в Україні добре вписується в загальну систему ведення сільського господарства і за певних умов дозволяє отримати якісну вітчизняну натуральну сировину, а в соціальному плані – вирішити проблему зайнятості на селі і в льонопереробних галузях, а також у взаємопов'язаних з льоном галузях – машинобудуванні, хімічній промисловості, будівництві та у транспортному господарстві.

По-друге, з політичної точки зору льон формує незалежну позицію суб'єктів господарювання при задоволенні запитів на текстильну сировину.

По-третє, з економічної точки зору реалізація зростаючих обсягів виробництва нових продуктів з льону широкого вжитку може дати (за оцінкою фахівців) понад 3,5% ВВП (це майже удвічі більше, ніж сьогодні забезпечує вся легка промисловість), а також забезпечити валютну виручку від експорту і скоротити імпорт готової продукції, в т.ч. продукції спецпризначення.

По-четверте, з точки зору забезпечення здоров'я нації за рахунок позитивної медико-біологічної дії льону на здоров'я людини.

Поряд з цим, важливо врахувати, що льон не перестає бути цікавим українським підприємцям, оскільки при дотриманні технології вирощування і первинної обробки, використанні технологій глибокої переробки льонарство, як показує вітчизняний і зарубіжний досвід, є високодохідною справою.

У сучасний період відбувається переплетення факторів, одночасно як стимулюючих, так і стримуючих розвиток агропромислової інтеграції. Розглянемо ці фактори детальніше.

Фактори, які сприяють агропромисловій інтеграції:

1. Необхідність відновлення зруйнованих виробничо-господарських зв'язків між сільським господарством і переробною промисловістю.
2. Диспаритет цін на продукцію сільського господарства і матеріально-технічні ресурси.

3. Можливість вигідного обміну при переміщенні продукту від виробника до споживача.
4. Досягнення балансу інтересів учасників на основі їх координації і управління в агропромислових формуваннях.

Фактори, які стримують розвиток агропромислової інтеграції:

1. Спад виробництва та руйнування матеріально-технічного потенціалу підприємств АПК.
2. Низька інвестиційна активність в галузях АПК.
3. Недостатній рівень державної підтримки сільськогосподарського товаровиробника.
4. Нечіткість і суперечливість законодавчої бази.

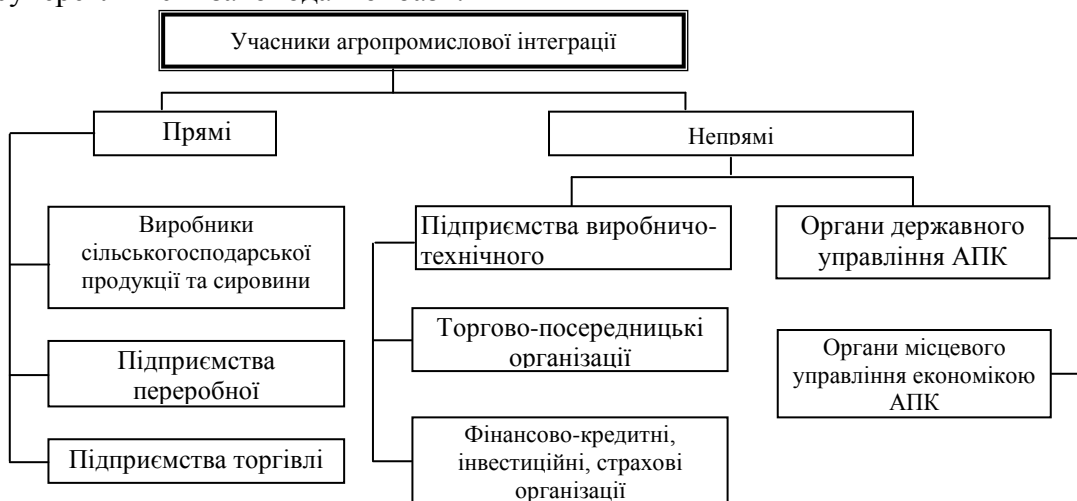

Рис. 1. Структурна схема учасників агропромислової інтеграції

Висновки

Таким чином, наявний досвід розвитку інтеграційних процесів свідчить про те, що інтегровані структури, що поєднують у своєму складі всі ланки від виробництва сільськогосподарської продукції до реалізації продукції споживачам, є ефективною формою організації виробництва. Вони дозволяють:

1. найбільш ефективно використовувати всі види ресурсів;
2. здійснювати об'єднання основних видів капіталу (фінансового, продуктивного і торговельного) з метою забезпечення підвищення загальної економічної ефективності виробництва;
3. впроваджувати у виробництво новітні технології, техніку;
4. забезпечувати стійкий збут своєї продукції. Взаємовигідна співпраця постачальників сировини і переробників дозволяє знизити збитковість обробітку льону-довгунця і підвищити ефективність переробки.

Література

1. Опыт освоения прогрессивных технологий и технических средств для уборки и первичной переработки льна-долгунца: Науч. аналит. обзор./ Л.М. Колчина, М.М. Ковалев – М.: ФГНУ «Росинфрмагротех», 2008. – 152с.
2. Л.А. Чурсіна. Основи фундаментальних досліджень комплексної переробки луб'яних культур. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.А. Чурсіна, К.М. Клевцов, Є.О. Калінський. – Херсон: ВКФ «СТАР» ЛТД, 2009 – 172с.
3. Ильина З.М. Проблемы и перспективы развития льноводства / З.М. Ильина, В.И. Бельский, В.Н. Перевозников // Весці нацыянальнай акадэміі навук Беларусі – Минск, 2006. – №4. – С.26 – 36.
4. Павло Коротич. Льон – нова перспектива в родині олійних // Пропозиція №2, – 2006, С.36.